

TORNEDALIANS ON MINORITYSHIP

Race and the importance of place for decolonial practices within the majority society

PÄR POROMAA ISLING AND BRITT-INGER KEISU

Keywords

Tornedalians, national minority, meänkieli, decolonial practices, Swedish colonialism

Summary

This article is based on an interview study with young and adult Tornedalians, a relatively unknown minority group in the northern part of Sweden. It scrutinizes the informants' experiences of identifying with, and navigating within, a minority position in relation to the majority society's discursive ideas and conceptions about them as national minority group. Through decolonial perspectives focusing on race and place, the analysis illuminates how societal prejudices construct the region of Tornedalen as uncivilized, and where Tornedalians are considered to embody a "problematic" racialised position. At the same time, however, the informants express practices of both colonial awareness and decolonial resistance. In this way, the customs, culture, political power, and norms related to urbanisation of the Swedish majority society are questioned and challenged from a Finno-Ugric minority standpoint, with emphasis on nature values and knowledges linked to a rural lifestyle.

Denna artikel tar avstamp i röster från tornedalingar, som till skillnad från majoritetsbefolkningen har kunskaper om och erfarenheter av koloniala övergrepp, och därför behöver ges uppmärksamhet för att utveckla samhälle och utbildning. Utifrån dekoloniala perspektiv undersöks hur tornedalingar beskriver och tolkar sin position som nationell minoritet i relation till majoritetssamhället.

TORNEDALINGAR OM MINORITETSSKAP

Ras och platsens betydelse för dekoloniala motståndspraktiker i majoritetssamhället

PÄR POROMAA ISLING OCH BRITT-INGER KEISU

Bakgrunden till den här artikeln är relaterad till våra egna erfarenheter av att växa upp i *meänkielitalande* familjer i Norrbotten, och som författare är vi nyfikna på hur dagens tornedalingar tänker kring sin kultur och minoritetsposition. Vi gick i grund- och gymnasieskola under 1980-talet, ett decennium då aktivister inom meänkieli-rörelsen initierade en kamp med målet att meänkieli skulle erkännas som minoritetsspråk i Sverige (Winsa 1999). Dessa strävanden fick genomslag på nationell nivå först år 2000, då riksdagen gav både språket och tornedalingar minoritetsstatus (Hyltenstam och Milani 2004). Trots framstegen gällande minoritetens erkännande var de i realiteten knappt märkbara i skolan under den här tiden. Lärare tog sällan eller aldrig upp de nordliga minoriteterna i sin undervisning, trots att merparten av eleverna hade tornedalska, samiska och/eller finska rötter. Elever fick inte heller med sig språket meänkieli hemifrån, huvudsakligen för att de äldre bar på såriga erfarenheter av skambeläggande av minoritetens språk och kultur (Winsa 1997; Heith 2016). De äldre ville helt enkelt inte föra vidare känslan av utanförskap till oss yngre. Sätillvida hade de välmenande intentioner, men med konsekvensen att deras minoritetskunskaper och erfarenheter i stor utsträckning inte fördes vidare till nya generationer av tornedalingar (Poromaa Isling 2020a). Således hade det svenska språket och svensk kultur företräde, särskilt i offentliga miljöer (Elenius 2014). Vi fick lära oss om

regenter, vetenskapspersoner, författare, konstnärer, och kulturgeografiska platser av särskild betydelse, alla kom de i stort sett ifrån eller fanns i södra Sverige. Kultur som finns och fanns innan den svenska kolonialiseringen av Tornedalen och Sápmi var till stor del frånvarande i den ordinarie undervisningen. De få gånger vi stötte på ”vår” kultur och ”vårt” språk var det utanför skolkontexten, i böcker eller film av exempelvis Gerda Antti, Mikael Niemi eller Bengt Pohjanen.

Trots att det har gått tjugo år sedan majoritetssamhället beslutat att erkänna tornedalingar som nationell minoritet, känner en merpart av landets medborgare inte till gruppens existens (Lipott 2015). Och fortfarande är försvenskningssprocessen av Tornedalen relativt ökänd i det allmänna medvetandet. Förvägranen av användandet av meänkieli, det fysiska våld och den mentala underkastelse som barn och vuxna fick utstå då regionen, under en period från slutet av 1800-talet fram till sent 1950-tal, skulle bli svensk är fortfarande en kunskap som behöver komma fram i ljuset och på senare år också har givits uppmärksamhet (Persson 2018). Få studier har undersökt relationen mellan dåtida koloniala intrång riktade mot meänkielitalande befolkningar och dess nutida konsekvenser för de tornedalingar som hanterar ett minoritetsskap och lever i och utanför regionen. Sätillvida är denna text ett bidrag till denna kunskapslucka.

Syftet med denna artikel är att undersöka vilka erfarenheter som finns av att tillhöra en minoritetsgrupp i relation till majoritetssamhällets föreställningar

om Tornedalen och tornedalingar. De frågeställningar som vägleder analysen är: vilka föreställningar om minoritetsgruppen möter unga och vuxna i dagens Tornedalen? På vilket sätt formas minoritetspositionen av den kontext som tornedalingar befinner sig i? Finns dekoloniala motståndspraktiker som utmanar majoritetssamhällets föreställningar i tornedalingarnas berättelser, och, i så fall, hur kommer de till uttryck? Artikeln baseras på intervjuer med gymnasieelever, lärare och rektorer som alla bor i Tornedalen och definierar sig själva som tornedalingar. En utgångspunkt i vår text är att röster från tornedalingar ska få höras, empirin ges således en framträdande plats.

Dekoloniala perspektiv på minoritetspositionen tornedaling

Vår teoretiska blick är huvudsakligen grundad i dekoloniala perspektiv som i vid mening brukar användas för att granska pågående konsekvenser av ett kolonialt förflutet; i den meningen hjälper de till att synliggöra och utmana strukturer av ojämlikhet som tenderar att framstå som ”normala” och samtidigt ge röst till minoriteters kunskaper och erfarenheter (Bhambra 2014). Med denna utgångspunkt har vi sökt att förstå nutida föreställningar om den kulturella identiteten tornedaling och dess relation till det svenska majoritetssamhället. Flera andra maktdimensioner skulle vara intressanta att utforska i sammanhanget, såsom kön/genus, ålder eller socioekonomisk bakgrund. Kategorierna ras och plats var dock särskilt framträdande i empirin och är därmed basen för

vår analys. En dekolonial utgångspunkt av vikt för vår analys är att koloniala erfarenheter rymmer ett kontinuum. Sådana erfarenheter utgör därmed inte en tidsavgränsad period som startar och avslutas, utan istället fortlever effekter som påverkar dagens kulturella, sociala och ekonomiska praktiker (Moraña, Dussel och Jáuregui 2008). Med begreppet kolonialitet (*colonialidad*) ville sociologen Quijano (2008) belysa hur ett utpräglat biologiskt synsätt på raser kännetecknar samhället i både det koloniala och postkoloniala Latinamerika. Därigenom kunde han visa hur den sociala kategorin *ras* utgör en framträdande maktdimension som påverkar människor och grupperns möjligheter i samhället, till exempel när det gäller tillgång till utbildning eller arbetsmarknad.

Enligt Quijano (2007) härrör nutida föreställningar om olika raser från tiden för europeisk kolonial expansion. Kolonialismen innehöll idéer om social klassifikation baserade på raskategorier vilka rättfärdigade övergrepp utifrån uppfattningen om den starkes rätt över de som sågs som svaga. Denna utgångspunkt var biologiskt betingad, och antogs vara en naturgiven uppdelning där raser intog sin ”naturliga” plats i samhällshierarkin utifrån rättmätighet och excellens, eller på grund av frånvaron av sådana egenskaper:

Coloniality of power was conceived together with America and Western Europe, and with the social category of 'race' as the key element of the social classification of colonized and colonizers. Unlike in any other previous experience of colonialism, the old ideas of superiority of the dominant, and the inferiority of dominated under European colonialism were mutated in a relationship of biologically and structurally superior and inferior. (Quijano 2007: 171)

Det är viktigt att påpeka att raser i biologisk mening inte existerar. Däremot finns föreställningar om ras med reella konsekvenser för människor och grupper (Arbouz 2017). Kategorin ras är alltså en konstituerande del i processer av kolonialitet, där föreställda hierarkier producerar sociala identiteter, exempelvis konstruerades markörer av ras som ”vita”, ”svarta”, ”indianer”, vilka fylldes med förväntningar och värderingar. Inom denna eurocentriska världsbild framstod västerlänningar, européer, gruppens hudfärg, kultur, kunskapsanspråk som predestinerade för globalt herremanskap. Quijano (2007) menar att dessa tankefigurer till stor del fortfarande påverkar hur vi ser på och uppfattar ras, vilket innebär att kolonialitet i det samtida samhället fortgående strukturerar grupper utefter biologiska förklaringsmodeller och narrativ.

En annan aspekt av kolonialitet är relaterad till globala kunskapsprocesser där anspråk på universalism och rationalitet oavbrutet påverkar tankesätt och praktiker i dagens samhälle. Mendoza (2015: 114) menar att dagens samhälle

fortfarande påverkas av en uniform kunskapssyn vilken påverkar vårt sätt att på kulturer, arbete, intersubjektiva relationer, självmedvetande, förnuft, och tenderar att "accredit the superiority of the colonizer". Dessa rester av universalism anses tränga ut alternativa föreställningar om kunskap och på så vis undermineras värden som olikhet, mångfald och lokala kunskaper (Quijano 2013). Här finns en rasifierad maktdimension relaterad till kunskapshierarkier, i enlighet med vilka minoriteters kunskapsbaser eller lärandepraktiker anses mindre värdefulla. De analyser Quijano gör rörande ras är starkt påverkade av de studier han genomförde i Latinamerika. Olika kontexters historiska och samtida kulturella föreställningar producerar olika förståelser av vad som avses med ras och vilken betydelse begreppet ges.

De nordiska länderna ingår i ett kunskapsparadigm och en världsbild kännetecknad av eurocentriska traditioner och idéer (Lóftsdóttir och Jensen 2016). Samtidigt är och har Norden alltid varit en plats som rymt en betydande kulturell heterogenitet (Keskinen med flera 2019). I det avseendet är det viktigt att belysa att det inom Europa finns grupper som bryter mot det vithetsnarrativ som producerats av kontinentens mest framträdande imperiebyggande kolonialmakter, exempelvis Nederländerna, Spanien, Frankrike och England. Distinktioner har ålagts ursprungsbefolkningar men också minoritetsgrupper som inte ansetts ingå i de europeiska nationalistiska narrativen (Tlostanova med flera 2019). För trots att skandinaviska koloniala övergrepp mot

ursprungsbefolkningar och minoriteter har beskrivits som jämförelsevis mindre våldsamma än i andra delar av världen (Kuokkanen 2019) finns i Sverige, och särskilt bland de nordliga minoriteterna, en lång historia av koloniala övergrepp riktade mot tornedalingar och samer (Heith 2020). Av denna anledning är dekoloniala perspektiv användbara verktyg i vår analys eftersom de kan begripliggöra fortgående nutida konsekvenser av koloniala erfarenheter i en minoritetskontext som Tornedalen. De möjliggör för oss att synliggöra dekoloniala praktiker av motstånd som utmanar majoritetssamhällets historiska och nutida berättelser och föreställningar (Walsh och Mignolo 2018), och samtidigt synliggöra perspektiv och erfarenheter från minoriteten som bidrar till att åskådliggöra diskriminerande strukturer samt maktprocesser mellan minoritets- och majoritetssamhället.

Distinktioner av vithet och mellanförskap

Bilden av Sveriges befolkning har i hög utsträckning påverkats av det rastänkande som växer fram i forskarvärlden under slutet av 1800-talet och som får särskild genomslagskraft under 1900-talets första hälft. Det är under denna period som tanken om en vit ras och dess särställning i relation till andra raser produceras. Även inom så kallade vita folk ansågs det finnas distinktioner. Här betraktades svenskar, vilka tillhörde den nordiska, ariska rasen, som det renaste av de vita folken och deras kroppar fick representera sinnebilden av den vita rasens exklusivitet (Hübinette med flera 2012).

Tornedalingar, i likhet med samer och finländare, kategoriserades av vetenskapen som tillhörande den östbaltiska subasgruppen och människor i den här raskategorin beskrevs som kortare, sett till huvudets men även kroppens längd, samt mer överviktiga/tjocka i jämförelse med den nordiska rasen. Den svenska rasen å sin sida porträtterades som vackrare, med en högre intelligens och moral än de finska/samiska raserna som ansågs eftersatta både i intellektuell och kroppslig mening (Kjellman 2014; Kjellman och Eld 2019). Under den här perioden ansågs tornedalingar, i likhet med andra nationella minoriteter, inte vara vita eller tillräckligt vita (Hübinette med flera 2012). De avvek för mycket från de förväntningar som fanns på hur vita människor skulle se ut och hur de förväntades leva sina liv i relation till kultur och värderingar. Med andra ord, trots sin vithet, lyckades inte de nordliga minoriteterna uppfylla kriterier för ”riktig” svenskhet eller räknas som riktiga svenskar (Laskar 2017).

En samtida studie med betydelse för vår förståelse av hur hierarkier inom vita befolkningar produceras och upprätthålls är *Not quite white. White trash and the boundaries of whiteness* (2006) av sociologen Matt Wray. Här undersöks hur *white trash* i Nordamerika tillskrivits och förknippats med problematiska konnotationer kopplade till vithet. En underliggande tes i Wrays bok är att människor som ansetts vara *white trash* genom tiderna inte har passat in i berättelsen om den vita befolkningen i Nordamerika. De har ansetts opålitliga och för annorlunda. En jämförelse mellan denna befolkning i

Nordamerika och tornedalingar i Sverige går inte att göra rakt av, de nationella kontexterna och de samhälleliga strukturerna skiljer sig för mycket åt. Men vi menar att vissa saker går att ta fasta på, särskilt Wrays iakttagelser om hur det även inom vita befolkningsskikt struktureras hierarkier utefter ras, beroende på minoritetsgruppers levnadssätt, språkbruk och kultur, och hur väl dessa kan eller vill anpassa sig till vita majoritetssamhällens normer. Analytiskt låter det oss tänka kring hierarkisering av vithet, vilket blir användbart för att förstå komplexiteten kopplad till fördomar om vita minoriteter som tornedalingar.

Med tanke på betydelsen av plats i våra informanternas utsagor, som återkommer till känslan av att vistas mellan gränser, kulturer, språk och nationella narrativ, och den ambivalens de beskriver inför de världar/kollektiv som finns tillgängliga, har vi funnit användbara teoretiska ledtrådar i Gloria Anzaldúas tankar om mellanförskap i boken *Borderlands/La Frontera. The New Mestiza*. Med begreppet *mestiza* beskriver Anzaldúa (1987: 77) ett medvetande baserat på erfarenheter av pluralitet inom flertalet kategorier: ”racial, ideological, cultural, and biological cross-pollination”. I en närläsning av *Borderlands* konstaterar María Lugones (1992) att *mestiza*-begreppet ringar in och utgör en dekolonial potential då den utmanar anglo-amerikanska värden kopplade till dualitet:

La mestiza is captive of more than one collectivity, and her dilemma is which

collectivity to listen to. She crosses from one collectivity to the other and decides to stake herself in the border between the two, where she can take a critical stance and take stock of her plural personality. [...] The dual, hyphenated personality is an Anglo creation. According to this concept, there is no hybrid cultural self. It is part of the Anglo imagination that we can keep our culture and assimilate a position that would be contradictory if both cultures were understood as informing the "real" fabric of everyday life. (Lugones 1992: 34–35)

Mellanförskap som erfarenhet och praktik har också diskuterats i Sverige som verktyg för förändring och då med fokus på att utmana svensketsnormer kopplat till vithet (Arbouz 2012). Arbouz menar att mellanförskapspositionen innebär "[...] en känsla av att vara icke-autentisk, av att inte fullt ut betraktas som vare sig svensk eller något annat, alternativt varken som vit eller icke-vit samt en känsla att leva utanför eller mellan en eller flera kulturer, raser, länder samtidigt" (Arbouz 2012: 37). Denna position innebär att det skapas en *dissonans* mellan individens självbild och samhällsliga förväntningar, exempelvis då man upplevs som invandrare i Sverige, men svensk utomlands. I likhet med Anzaldúa menar Arbouz att mellanförskap som analysverktyg kan medföra att förgivettagna kategorier och praktiker utmanas. Att medvetandegöra mellanförskap, som en reell erfarenhet för många medborgare i Sverige, kan potentiellt möjliggöra att upplevda statiska föreställningar om ras och kultur utmanas, vilket vi i vår läsning tolkar som en öppning för nya sätt för minoriteter att tänka kring sin position, och hur en kan praktisera sitt minoritetskap inom majoritetssamhället. I den här artikeln blir mellanförskapsbegreppet såttillvida ett analysverktyg för att förstå och undersöka tornedalingars nutida kulturella identitetspositioneringar som kommuniceras och manifesteras i intervjuerna med eleverna och skolpersonalen.

Metod

Den här artikeln ingår i forskningsprojektet *Tornedalian pupils, teachers and principals. Contemporary challenges of national minorities in the Swedish education system*. Den är baserad på kvalitativa fokusgrupps- och individuella intervjuer. Inom projektet undersöktes minoritetsperspektiv i undervisning och utbildning i Tornedalen (se Poromaa Isling 2020a, 2020b). Denna artikel bygger sina resonemang på intervjumaterial där vi har fördjupat oss i frågor rörande fördomar och föreställningar om tornedalingar och regionen Tornedalen. Teman som intervjufrågorna behandlade var hur det är att tillhöra en minoritet, informanternas relation till majoritetssamhället, samt de samiska och finska befolkningarna.

Vi har arbetat med intervjuer eftersom detta metodverktyg kan anpassas till föränderliga sinnesstämningar, särskilt när samtal berör känsliga ämnen (Creswell 2014). Exempelvis berättade informanter om sin egen och/eller sin släkts erfarenheter av svensk kolonialism. Eftersom minoriteten har negativa erfarenheter av forskarvärlden blev det viktigt att tydliggöra forskarens roll och avsikter med forskningen (Smith 2012). En utgångspunkt för intervjustudien var således att den skulle kännetecknas av transparens, att studiens resultat skulle kommuniceras, diskuteras och involvera deltagarna i de frågor, möjligheter och utmaningar som framträdde.

Att vara uppvuxen i meänkielitalande familjer i Tornedalen och Norrbottens inland och samtidigt ha en roll som forskare innebar att frågor om etik kom att riktas mot själva forskningspraktiken (Smith med flera 2019). För oavsett om forskaren skriver från en ”insiderposition” eller inte kännetecknas alltid relationen forskare och informant av en maktobalans (Merton 1972). Det finns dock studier som menar att en matchning mellan forskare och intervjuade (till exempelvis rörande etnicitet) till viss del kan upphäva och balansera ut ojämlikheter i intervjusituationen och att intervjuareffekter kan förmildras av att det finns ett igenkännande mellan informant och forskare (Osanami Törngren och Ngeh 2018). Med tanke på vikten av att som forskare förvalta informanters förtroende och tillit, berättade forskaren vid intervjuerna om sin bakgrund i och erfarenheter av att växa upp i Tornedalen. Ett sådant

förhållningssätt ligger nära det som kallas relationell validitet, vilket innebär att forskaren i relationen till informanter har ett ansvar och att det mellan de båda finns en ömsesidighet (Smith med flera 2019). Samtidigt är det alltså forskaren som har tolkningsföreträde.

När vi tog kontakt med rektorer i gymnasieskolor i Tornedalen kommunicerades studiens syfte och möjlighet till deltagande. Rektor i sin tur tillfrågade intresserade elever och lärare om att bidra med erfarenheter och kunskaper till studien. De intervjuer som ligger till grund för denna artikel genomfördes av Pär Poromaa Isling med 18 elever (tio flickor, åtta pojkar), åtta lärare (sex kvinnor, två män) och två rektorer (två kvinnor) på två skolor i två kommuner i Tornedalen vid ett besök i vardera sammanhang vintern 2019. Från varje skola deltog 9 elever, och de intervjuades i fokusgrupper med elever från både yrkesförberedande och studieförberedande gymnasieprogram. Även medverkande lärare intervjuades i fokusgrupper medan rektorerna på skolorna intervjuades individuellt. I samtalen låg fokus på erfarenheter av att vara elev eller yrkesverksam och nationell minoritet i svensk skola.

I en innehållsanalys (Drisko och Maschi 2015) har vi praktiserat ett abduktivt förhållningssätt, det vill säga, vår förståelse av data har informerats både av empirin och teori i en växelverkan. Inledningsvis har vi läst intervjuerna noggrant, diskuterat med varandra och samtidigt via teorier informerats om hur vi i materialet kan få en bild och en fördjupad insikt i vad

informerarna uttrycker. I vår läsning har vi sedan delat in överensstämmande material i kategorier där informanternas erfarenhet och upplevelse av minoritetsskap och identitet väglett analysen. Därefter har vi sammanfört kategorier som delar en liknande betydelse i övergripande teman. För att styrka utsagor men också för att åskådliggöra motsägelser har vi under processen med analys av data jämfört informantgruppernas utsagor med varandra: finns här liknande röda trådar eller skiljer sig exempelvis ungdomars erfarenheter av att vara tornedaling från vuxnas? Poängen med att leta efter inkonsekvenser eller motsägelser i data anses inom kvalitativ forskning utgöra ett bra verktyg för styrka studiens pålitlighet (Cohen med flera 2011).

Fördomsfulla projiceringar på tornedalingar

Föreställningar om tornedalingar ingår i ett generiskt narrativ som ofta innehåller nidbilder om norrlänningar (Arvidsson 2017). Dessa fördomar handlar exempelvis om att man ”jagar och fiskar och kör skoter”. Det som skiljer dessa projicerade fördomar på Norrland från våra informanter är uttryck kopplade till ras och platsens erfarenheter av svensk kolonialism. Här beskriver informanter hur bilden av tornedalingar ofta härleds till uttryck och symboler hämtade ur föreställningar om en icke-svensk, finsk karakteristika. Under en fokusgruppintervju med elever förklarade de att i och med att tornedalingar har en tydlig dialekt och bryter på ”finska” framkommer det vilken plats de kommer från och att personer från majoritetssamhället därför kan tro att tornedalingar också är finländare. Sådana resonemang åskådliggörs i citaten:

Elev 1: Saker som folk, vissa, förknippar med finnar är ju att de är brutala och kulturlösa och känslolösa. Det är just det som blir det negativa om de förknippar oss tornedalingar med finnar, för vissa har ju den synen /.../ att vi inte är så kultur-insatta här, att vi bryr oss inte om kultur.

Elev 2: Ja, för det var ju där ett tag sedan, det här med finnar, det var som förknippat med knivslagsmål. Och det är väl troligtvis därifrån det här negativa kommer, att det är våldsamt. Men det stämmer ju inte på något sätt, det är bara det att ofta blir det en fördom för det var ju under den här tiden då de mätte skallar. Då var det så med tornedalingar också, vi har inte nämnt så mycket om det, så jag vet inte. Men det är som det är.

När informanterna sammankopplar sitt språkbruk med att vara finländare relateras bilden om tornedalingen till de klichéer som finns om hur finländare är. Här beskriver eleverna föreställningar om sin position/kulturella bakgrund till egenskaper

som brutal och våldsam, känslolös och kulturlös. I de negativa konnotationer om minoritetsgruppen som intervjuade elever och skolpersonal uttrycker framträder en kollektiv röst riktad från majoritetssamhället med krav om anpassning men också uttryck av särskiljande. Denna uppfattning har enligt eleverna även sin grund i den rasbiologiska perioden i Sveriges historia, men som kanske är mindre känt, att skallmätning även skedde av tornedalingars huvuden (Persson 2018). Elevernas resonemang, menar vi, sätter ljuset på en historisk medvetenhet om de övergrepp som utförts mot minoriteten och att de på många sätt skapat bilder av tornedalingen som annorlunda. Flera informanter lyfter Tornedalens koloniala historia som del av den tornedalska erfarenheten under intervjuerna, ungdomar och vuxna bär alltså dessa övergrepp med sig, de beskrivs som internaliserade och via gener överförd mellan generationer. En lärare berättar: ”och som min dotter säger att hon tror att det finns en, hur hon nu kallar det, ett förtryck i generna alltså som finns kvar och lever, av allt det gamla”.

Quijano (2007) menar att koloniala övergrepp överlever, långt efter att de genomförts, genom den inverkan de har på tankemönster och förhållnings-sätt. Ett sådant förtryck är alltså inte endast ett externt förhållande, där land övertas eller där gränser upprättas, utan handlar också om en appropriering av människors inre där kolonisationsmaktens narrativ, symboler och övertygelser påtvingas och införlivas i de koloniserades medvetanden och känslor (Brave med flera 2011). Samtalen med elever och skolpersonal åskådliggör hur äldre tornedalingars erfarenheter av assimilationspolitik i regionen fortlever genom uppväxande släkten. Här berättar en flicka om sin sorg över att inte kunna språket, och hur hon resonerar kring denna förlust:

Jag har aldrig hört någonting om Tornedalen eller meänkieli i gymnasiet, eller knappt i grundskolan heller ... det har alltid varit tabu att tala detta språk. Jag vet inte om du vet så mycket om historien, men det var så att barnen inte fick tala det i skolan. De tvingades lära sig svenska. Och sedan blev det som ett mellanspråk, meänkieli, mellan finska och svenska. Och sedan har ens mormor och morfar inte fått prata det, och därför har de det inom sig att de inte vill lära vidare det språket. Och därför har inte jag lärt mig det, ingen av mina syskon har det. Jag säger fortfarande idag ”men alltså snälla prata med mig, meänkieli!” Men de gör inte det. (Elev)

Statsmaktens övergrepp är en del av minoritetsgruppens historia, men informanternas utsagor kommunicerar också att denna erfarenhet utgör ett kognitivt och intellektuellt verktyg för att positionera sig och förhålla sig till det svenska majoritetssamhällets nuvarande relation till regionen.

Under intervjuerna pratade vi också om informanternas erfarenheter av fördomar om Tornedalen som plats och egenskaper kopplade till befolkningen. I samtalen lyfte skolpersonalen att fördomar om tornedalingar handlar om att de utnyttjar A-kassa och andra bidrag i större utsträckning än majoritetsbefolkningen, och i relation till glesbygdens avfolkning är det människor med ”högt IQ som flyttar” och de som ”har lågt IQ blir kvar”. Platsens betydelse framkommer också när eleverna under intervjuerna berättar att de i mötet med personer från majoritetssamhället stött på uppfattningen att det tornedalska samhället är omodernt med avsaknad av bilar, mobiltelefoner, elektricitet och vatten (förutom det vatten som finns i älven). De markörer som framträder i samtalen belyser hur fördomar om tornedalingar på plats utgör en intrikat väv av kategorier där ras och plats sammantaget bidrar till en sorts social differentiering (Wray 2006: 4–5). Vävens mönster består i att tornedalingar möter föreställningar som utpekar minoritetsgruppen och dess kultur som osvensk. I den urbana världen söderut, förklarar elever, lärare och rektorer, är tornedalingar istället åtråvärda då de kännetecknas av sin anställningsbarhet kopplade till minoritetsgruppens rykte som pålitliga och flitiga. Sätillvida menar vi att det finns föreställningar som skiljer på rurala respektive urbana tornedalingar. Tornedalingars bakgrund blir i det här fallet en projektionsyta för en godtycklig kvalitetsstämpel med essentialistiska anslag. Den geografiska och kulturella platsen blir således av betydelse, eftersom det är mot minoritetsgruppens hemmaplan, det som ibland kallas *Meänmaa* (vårt land) som majoritetssamhällets attityder, fördomar, och uppfattningar huvudsakligen kontrasteras. I denna process återskapas svenskhet som norm mot vilken minoritetsgruppen tornedalingar speglas. Här finns vissa likheter mellan den hierarkisering inom de vita befolkningsskikten i Nordamerika som beskrivs av Wray (2006) där våra informanternas beskrivning speglar en erfarenhet av att deras (tornedalingarnas) levnadssätt, språk och kultur anses avvikande i majoritetssamhällets ögon. Samtidigt är det viktigt att påpeka att tornedalingar sannolikt både vill och kan passera som majoritetsvenskar i många sammanhang utanför Tornedalen.

Samtidigt som skolpersonalen och eleverna är medvetna om de förenklade, generella uppfattningar som finns om dem som tornedalingar, ifrågasätter de denna bild och gör motstånd mot den. Det sker genom tonfall och ironi i berättelserna, så att vi som finns i rummet förstår hur skev och nedvärderande de anser att dessa uppfattningar är. Vid en fokusgruppintervju med elever vänder de på majoritetssamhällets uppfattningar om tornedalingar:

Det är som att det är de som är utbildade alltså när de har fördomar mot oss, att vi så här ja men vi har ingen elektricitet och vi har inte så där och så där...

det är som att det är DE som borde ha det i skolan att tornedalingar är precis som alla andra, bara att vi kanske bor i en mindre by. (Elev)

Ett annat sätt att göra motstånd framkommer när informanterna beskriver Tornedalen som en annan plats än majoritetssamhället. Här berättar informanterna om hur det är att flytta hem till Tornedalen, till exempel efter en tid på annan plats och en lärare säger: ”det finns inget som skulle va bättre än det här”. Bakom dessa uttalanden skymtar en berättelse fram som genomgående speglar vår empiri, där en kollektiv röst ifrågasätter den urbaniseringsnorm som kännetecknar Sverige idag. I det offentliga samtalet har en sådan kritisk röst från Tornedalen exempelvis framförts av författaren Mikael Niemi, som beskriver hur valet att bo i glesbygd idag per se är en sorts motståndshandling (Tidholm 2016). De motståndspraktiker som synliggörs i intervjuerna ifrågasätter de stigmatiserande rasifierade föreställningar kopplade till geografisk och kulturell plats som positionen tornedaling fylls av när majoritetssamhällets blick på minoritetens diskuterar. Vidare finns här också praktiker i form av kritiska frågor om förutsättningarna för att leva på en plats, om de reella objektiva villkor för livsföring som centralmakten utför genom den politik som kännetecknar landet. Vi menar att alla dessa uttryck sammantaget kan ses som delar i en större civilisationskritik och en dekolonial motståndspraktik som ifrågasätter och utmanar det svenska majoritetssamhällets rådande trender och *mainstreamanda*.

Varken svensk eller finsk?

I analysen av data framträder en spänning mellan att identifiera sig som tillhörande en tornedalsk minoritet eller inte. I en fokusgruppintervju med elever är de irriterade och förklarar att de inte vill kännas vid den exotiserande bild som de ofta möter och en elev säger: ”jag vet inte om det är något specifikt med tornedalingar”. När vi frågar vidare om det är på några speciella platser i Norrbotten som de stöter på fördomar diskuteras frågan intensivt samtidigt som de flyttar gränsen för dessa fördomar till Luleå, ibland Umeå eller södra Sverige:

Elev: Ja, men fast Lule är typ också samma, (mummel) södra Sverige och där vill man ju inte vara så därför stöter man inte på det. Åker man nånstans åker man typ utomlands och där är det ju så här chill /.../ där är man ju ba svensk. (Elev)

Citatet synliggör en känsla av ambivalens inför frågor om plats och identitet. Flera elever vänder sig emot att beskrivas som annorlunda än majoritetssvenskar, samtidigt finns erfarenheter av fördomar där just känslan av att vara annor-

lunda blir påtaglig. I citatet ovan berättar en elev att utomlands behöver hennes ursprung inte förklaras, eftersom hon uppfattas automatiskt som ”svensk”. Här finns likheter med det tillstånd av dissonans Arbouz (2012) beskriver då ens minoritetsposition antingen ifrågasätts eller bekräftas i relation till majoritetssamhällets normer kring vem som räknas (eller inte) som svensk. Spänningen mellan att vilja tillhöra en minoritet eller inte synliggörs även när samtalen berör relationen mellan de nordliga minoriteterna tornedalingar och samer. I intervjuerna uttrycker eleverna inte något behov av en skola som bättre tar tillvara minoritetens intressen, i stil med sameskolan. Istället framträder en önskan om att inte skilja ut sig:

Elev 1: Ja, och de har ju saker som de [samer] måste lära sig som inte vi alls vet om. Så de växer som upp för att bli samma sak som deras föräldrar nästan, och vi får alltid höra att vi får bli vad vi vill och sådant. Men samerna har det annorlunda, de har en annan skola... då ska de väl bli nästa generation samer och sådant.

/.../

Elev 2: Man behöver väl inte sticka ut, det är väl lättare att vara som alla andra.

En önskan om att ”vara som alla andra” går samtidigt på tvärs mot att elever tidigare under intervjuerna berättar att de vill anamma sitt minoritetsskap, exempelvis genom att lära sig mer om den tornedalska kulturen och språket (Poromaa Isling 2020b). Denna tvetydighet kännetecknar också samtalen som rör språket meänkieli där informanter menar att det finns starka föreställningar om att det inte är ett ”riktigt” språk, med samma värde som svenska eller finska. En rektor förklarar:

Det är nog lite olika uppfattningar om det, med meänkieli och finska. Jag tror att en del har uppfattningen ”men varför ska man lära sig meänkieli? Det är lika bra att lära sig finska”. Det vet jag att det förekommer sådana uppfattningar. Medan andra tycker att det är okej med meänkielin. Också. Men jag tror det är mycket det här att man kanske ser att det skulle vara ännu större nytta om man behärskade finskan, genom att vi bor nära gränsen. (Rektor)

När det, som i det här fallet, finska språket (och även svenskan) ges ett högre värde än meänkielin synliggörs hur det tornedalska språket tenderar att underordnas majoritetssamhällets språk i en nordisk kunskaps hierarki (jämför Quijano

2013). Elevernas betoning på att ”vara som alla andra”, att det inte är någon skillnad mellan dem som tornedalingar och andra kollektiv, menar vi åskådliggör en mellanförskapsposition som förhåller sig till det svenska majoritetssamhället, grannlandet Finland men också till de samiska befolkningarna (Heith 2020). Anzaldúa (1987) menar att gränsmänniskor har ett medvetande som alltid förhåller sig till och navigerar mellan olika kollektiv. Dilemmat för individer som tillhör en grupp som ständigt lever mellan olika nationella narrativ är vilket man bör bejaka eller lyssna på. Den stötvisa relativisering och samtidigt särskiljande praktik av den egna minoriteten som intervjuerna i hög utsträckning karaktäriseras av, signalerar till viss del ett sådant förhållande, där frågan när den ställs på sin spets handlar om i vilken kultur jag hör hemma, och vilken kultur som är min egen?

Att som tornedaling manifesteras sin minoritetsbakgrund är alltså inte en enkel sak att göra, inte ens i sammanhang *inom* minoritetssamhället. Elevernas erfarenhet av att inte vilja sticka ut kan också böttna i en rädsla för underordning och exotisering som följer med att bli utpekad som tillhörande en minoritet (Ahmed 2000; Essed 2004; Ahlström ed flera 2020). De svårigheter som eleverna har att identifiera sig som tornedaling, i jämförelse med en samisk identitet, följer vi upp i intervjuer med skolpersonal på skolorna som bekräftar upplevelsen

av skillnad mellan de nordliga minoritetsgrupperna. En rektor menar att när det gäller den samiska kulturen har samer via sin klädsel, däribland kolten, Jokkmokks marknad och sitt hantverk ”en starkare kultur på något sätt och kanske mer tydliga traditioner än vad vi har här”. Den egna förståelse av minoritetspositionen tornedaling synliggörs på så vis när informanterna kontrasterar och jämför de två nordliga minoritetsgrupperna, där den samiska kulturen i jämförelse med den tornedalska anses vara mer tydlig. Det visar att det finns styrka i att värna symboler såsom exempelvis kläder, hantverk eller minoritetsskolor. Samtidigt gör detta en minoritetsgrupp mer synlig vilket i sin tur riskerar att leda till ytterligare hat och stigmatisering (Marainen 2007).

Resonemangen, menar vi, väcker också frågan om vem som är en riktig minoritet. En rektor förklarar att det inte finns några samer bland lärare eller elever på skolan. Det visar hur en minoritet behöver leva upp till samhällets bild av en minoritet för att räknas som tillhörande gruppen. Det kan finnas samer på skolan som inte syns eftersom de inte lever upp till andras bild av hur en same bör vara och se ut. Vi vet också att försvenskningen av tornedalingar och samer gjort att många tappat kunskapen om sitt ursprung eller väljer att inte leva sin identitet (Johansson 2007). Detta gör att informanternas resonemang om att det samiska är annorlunda till

den tornedalska minoriteten kan nyanseras – det finns också många likheter såsom den i svårigheten att leva sin nordliga minoritetsidentitet i relation till majoritetssamhället. En annan rektor berättar om en situation som synliggör svårigheter kopplat till minoritetspositionen:

Jag kommer ihåg en sån här knasig sak som jag stötte på som lärare då en flicka som jag hittade gråtande i trappan och jag frågade varför är du så här ledsen, då så säger hon att jag är bara en fjärdedel same och min brorsa är en halv. Men då var det att hennes halvbror hade både mamma och pappa var halv så då blev han ju mycket mer same än den här flickan som då bara hade en fjärdedel kvar utav det samiska arvet.

Koloniseringen har skapat problem för de nordliga minoritetsgrupperna, både att leva och verka tillhörande en minoritet, men också påverkat och producerat slitningar inom minoritetsgrupperna (se Pietikiäinen med flera 2010; Ridanpää 2018). När har man rätten att säga att man tillhör en minoritet och när blir man accepterad av minoritets- eller majoritetsgruppen som en *riktig* tornedaling eller som i citatet ovan en *riktig* same? Vårt intervjumaterial visar att de nordliga minoritetsgruppernas utmaningar och möjligheter har många likheter, och att samernas strävan inspirerat tornedalingar framkommer när rektor fortsatt berättar om tiden kring 1979 när hen bodde i Kiruna:

De som bodde i Kiruna som var tornedalingar blev inspirerade och någonstans väcktes hela tanken kring att vi måste formera oss och då kom också STR-T [Svenska tornedalingars riksförbund] igång och börja få en tidning och... sen det som hände var att några utav STR-T:arna var väldigt, väldigt stark lobbygrupp och hade kontakter också inne mot riksdag och regering och lyckades få till stånd en diskussion om att tornedalingar också är en minoritet och lyckades. Så 2000 då får vi ju då bli minoritet och bli förvaltningskommuner. Men det som blev det var att det var så svårt för den här gruppen att kunna säga hur ska vi definiera vad som är tornedalingar så därför blev diskussionen om, ja kan du tillräckligt mycket av språket då är du och om du inte kan det då är du liksom inte riktigt med, och det tycker jag har skadat diskussionen.

I jämförelse med sina egna erfarenheter menar lärare och rektorer att eleverna, dels har ett öppnare och friare förhållningssätt till den tornedalska identiteten, och inte bär på den skam som tidigare riktades mot språket meänkieli. Samtidigt visar analysen av intervjuerna en viss aningslöshet, att konturerna kring vad den spe-

cifikt tornedalska minoriteten är, framstår som lösa och skiftande, och i ständig dialog och jämförelse med både det svenska och finska majoritetssamhället samt den samiska minoriteten. Politiska åtgärder med koloniala förtecken riktade mot de samiska befolkningarna, syftade till att konservera praktiker av kultur, levnadssätt och språk (Ledman 2012). I Tornedalen hade de som syfte att snabbt assimilera tornedalingar inom det svenska majoritetssamhällets språk, kultur och levnadssätt (Elenius 2014). Härigenom skapades den grogrund för de nutida föreställningar som framkommer i intervjuerna. Som nämnts framträder positionen tornedaling i skärningspunkten mellan nationella narrativ om svenskhet och finskhet, det är så att säga i kontrasterande till andra folkgrupper som den egna tillblivelsen synliggörs. Här finns beröringspunkter med det Anzaldúa (1987: 80) beskriver som en *mestiza*-medvetenhet, där individers pluralistiska komposition uppfattas som en styrka, då den möjliggör en kritisk blick bortom ett dualistiskt förhållningssätt. De berättelser som vi fått ta del av belyser hur eleverna och skolpersonalen formar och förhåller sig till sitt minoritetsskap genom de budskap som de uppfattar att majoritetssamhällena skickar deras väg. I den kommunikationen framträder den specifikt tornedalska identiteten i föreställningar av att inte anses tillräckligt svensk eller finsk och det är genom en sådan förståelselin som informanterna verkar tolka och förstå sitt minoritetsskap. Detta mellanförskap utgör en öppning för att skapa distans, särskilt till den svenska

identiteten och kulturen ”söderut”. På så vis är den tornedalska positionens rörlighet och mellanförskap en styrka för informanterna; de har så att säga möjlighet att omfamna men också kritisera svenska och finska föreställningar och praktiker.

Naturen som utgångspunkt för dekoloniala motståndspraktiker

När vi i intervjuerna med elever och skolpersonal pratar om deras relation till Sverige, svensk politik och landets institutioner stöter vi på olika gestaltningar av dekoloniala motståndspraktiker som kännetecknas av kritik mot makthavare tillhörande majoritetssamhället, till exempel ifrågasättande av exploatering av naturresurser. Vissa informanter menar att Tornedalen som plats kännetecknas av självständighet. Här finns ett utifrånperspektiv som förhåller sig skeptiskt till invanda föreställningar om Sverige som plats vilken kommuniceras via media, kultur och politik. Vi menar att den ironiska ton som informanter anlägger då de diskuterar att de vattendrag som finns i de södra delarna av Sverige inte går att jämföra i storlek med dem i Tornedalen, per se, är en dekolonial motståndspraktik som ifrågasätter majoritetssamhällets uppställda kunskaphierarkier, som skolan bidrar till att reproducera (Poromaa Isling 2020b). I detta segment diskuterar lärare vad som möjliggör (eller inte) den lokala geografien att få ta plats i undervisningen:

Lärare 1: Jag tror det beror på lärarna också, mina flickor hade ju en lärare som pratade mycket om den tornedal-

ska kulturen och vad som finns i fåbodarna. Han var ju emot att man skulle kunna de där...

Lärare 2: Små-bäckarna.

Lärare 1: ... I södra Sverige. Det beror lite på när.

Lärare 2: Jag tror det är betydligt mer spritt och accepterat idag. Det är i alla fall min uppfattning, man kan ju inte säga något säkert.

Lärare 3: Men vi kan väl raljera om det ibland i lektionssalen. Något om det här, att vi var... och när man såg de där Viskan, Niskan, Ättran, Lagan då var det ju bara små åar, det var som, som what? Våra älvar är ju floder. Egentligen.

Man kan tolka samtalet som ett ifrågasättande av det orimliga i att åar, som beskrivs i kända skolramsor, likställs med Tornedalens flodliknande älvar, som sällan eller aldrig nämns i skolkontexter. Detta perspektivbyte, där det lokala utmanar den nationella berättelsen, tar sin utgångspunkt i naturen som styrkemått. Storheten i exempelvis Torneälven används som ett uttryck för kraften i Tornedalen och dess befolkning. På så vis blir minoritetens relation till naturen en symbol för erkännande och stolthet (Styres 2019).

Dessa sätt att resonera bekräftar och återskapar visserligen den tidigare beskrivna bilden av norrlänningen och dess närhet till natur (i ett ociviliserat och omodernt samhälle) men med en avgörande skillnad: den nedvärderar inte och fråntar tornedalingen varken sin kultur eller sin natur. Möjligtvis kan den vikt som ges sådana här styrkemarkörer eller symboler relaterade till natur, som uttrycks, tolkas inom ramen för den maktdimension, mellan stat och individ, som också åskådliggörs i intervjumaterialet. Eleverna och skolpersonalen uttrycker ilska gentemot majoritetssamhällets syn på tornedalingar och det agerade staten haft gentemot platsen, vilket exempelvis framkommer när en lärare säger: "Våra röster utser ingen regering." I en annan fokusgruppintervju förklarar en annan lärare att även om alla som bor i glesbygden skulle rösta på ett glesbygdsparti skulle det inte påverka riksdagsvalet eftersom det till antal är många fler som bor i storstadsområdena. På så vis måste minoriteten ofta förhålla sig till majoritetssamhällets politiska intressen, och i detta skeva förhållande, framträder symboler som älven, skogen och myren som dekoloniala verktyg och symboler vilka upphäver och utmanar majoritetssamhällets maktövertag och dess modernitetsideal (Betasamosake Simpson 2017). En lärare säger: "alltså vi överlever, det gör vi" och flera av de andra informanterna menar att statens

tillbakadragande från det rurala Tornedalen inte spelar någon större roll då de (tornedalingar) alltid har klarat sig själva, innan statens närvaro i regionen.

Vad skolpersonalens resonemang belyser är hur tornedalingarnas relation till svenska staten och majoritetssamhället idag till stor del är sammanbundna till de möjligheter och förutsättningar som finns att få bo och leva sitt liv i glesbygd. Det tornedalska minoritetsskapet är på så viss avhängigt naturen eftersom platser som ängarna, skogarna, älvarna, fjällen är själva förutsättningen för människors möjlighet att anknyta till och anamma sitt minoritetsspråk, kunskaper, erfarenheter, levnadssätt och historia. För att hårdra det hela, om Tornedalen avbefolkas, vad finns då kvar av minoritetens kultur och sedvänjor?

Avslutning

Det framstår tydligt hur koloniala erfarenheter finns och lever i och genom ungdomars och vuxnas röster och tankar om hur dåtida koloniala intrång i Tornedalen påverkar dagens föreställningar om kulturell identitet och minoritetsskap. Att dessa är inlindade i och kopplade till historiska föreställningar om hierarkier av vithet, om att kunna leva och uppvisa en tillräcklighet visavi en tongivande svenskhetssnorm, för att därigenom räknas som fullgod medborgare. Att positionen tornedaling handlar om att bli bedömd utifrån sociala differentieringsskalor där ras och plats åskådliggör ett varande mellan gränser av nationalitet, kulturer, språk, religioner, värderingar och symboler. Samtalen visar på en kolonial medvetenhet, där minoritetens erfarenheter av övergrepp används som verktyg för att tolka och se värdet i det rurala och lokala, dess kultur och språk och rätt att få existera, vilket utmanar dominansen av svensk kultur och språk i regionen. Naturen i Tornedalen blir i detta sammanhang en viktig symbol, och ett exempel på dekoloniala praktiker av motstånd, där särskilt älven framträder som ett sorts tecken för tornedalingarnas självbevaringsdrift, autonomi och riktning framåt.

Referenser

- Ahlström, Björn, Keisu, Britt-Inger, Schmauch, Ulrika (2020) Normaliserande processer av ojämlika villkor. Keisu, Britt-Inger (red) *Att arbeta för lika villkor. Ett genus- och maktperspektiv på arbete och organisation*. Lund: Studentlitteratur.
- Ahmed, Sara (2000) *Strange encounters. Embodied others in post-coloniality. Transformations*. London: Routledge.
- Anzaldúa, Gloria (1987) *Borderlands/La Frontera. The New Mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books.
- Arbouz, Daphne (2012) Vad betyder det att inte känna sig hemma där man är född och upp vuxen? Om mellanförskap i dagens Sverige. Hübinette, Tobias, Hörnfeldt, Helena, Farahani, Fataneh och Rosales, René León (red) *Om ras och vithet i det samtida Sverige*. Tumba: Mångkulturellt centrum.
- Arbouz, Daphne (2017) Multirasial identitet på tvärs med den svenska vithetens rasiala inramning. Hübinette, Tobias (red) *Ras och vithet. Svenska rasrelationer i går och idag*. Lund: Studentlitteratur.
- Arvidsson, Alf (2017) Vemod och motstånd. Norrland och norrlänningar i populärmusiken. Öhman, Anders och Nilsson, Bo (red) *Brännpunkt Norrland. Perspektiv på en region i förändring*. Umeå: h:ström.
- Betasamosake Simpson, Leanne (2017) *As we have always done. Indigenous freedom through radical resistance*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bhambra, Gurminder (2014) Postcolonial and decolonial dialogues. *Postcolonial Studies* 17(2): 115–121.
- Brave Heart, Maria Yellow Horse, Chase, Josephine, Elkins, Jennifer, Altschul, Deborah (2011) Historical trauma among Indigenous peoples of the Americas. Concepts, research, and clinical considerations. *Journal of Psychoactive Drugs* 43(4): 282–290.
- Creswell, John W (2014) *Educational research. Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Fjärde utgåvan. Harlow: Pearson Education Limited.
- Cohen, Louis, Manion, Lawrence och Morrison, Keith (2011) *Research methods in education*. Sjunde upplagan. New York: Routledge.
- Drisko, James och Maschi, Tina (2015) *Content analysis*. New York: Oxford University Press.
- Elenius, Lars (2014) Ett nationellt metasystem för utbildning och fostran i Tornedalen. *Nordic Journal of Educational History* 1(2): 63–85.
- Essed, Philomena (2004) Cloning amongst professors. Normativities and imagined homogeneities. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 12(2): 113–122.
- Heith, Anne (2016) Aesthetics and ethnicity. The role of boundaries in Sámi and Tornedalian art. Loftsdóttir, Kristín och Jensen, Lars (red) *Whiteness and postcolonialism in the Nordic region*. New York: Routledge.
- Heith, Anne (2020) *Experienced geographies and alternative realities. Representing Sápmi and Meänmaa*. Göteborg och Stockholm: Makadam Publishers.
- Hübinette, Tobias, Hörnfeldt, Helena, Farahani, Fataneh och Rosales, René León (2012) *Om ras och vithet i det samtida Sverige*. Tumba: Mångkulturellt centrum.
- Hyltenstam, Kenneth och Milani, Tommaso (2004) *Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Uppföljning av Sveriges efterlevnad av Europarådets konventioner på nationell nivå. Ett minoritetsspråksperspektiv*. Stockholms universitet: Centrum för tvåspråkighetsforskning.

Johansson, Henning (2007) Trespråkighet, urbefolkningar och kulturövergrepp. Eva Westergren och Hans, Åhl (red) *Mer än ett språk. En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Keskinen, Suvi, Skaptadóttir, Unnur Dís, Toivanen, Mari (2019) Narrations of homogeneity, waning welfare states, and the politics of solidarity. Keskinen, Suvi, Skaptadóttir, Unnur Dís och Toivanen, Mari (red) *Undoing homogeneity in the Nordic region. Migration, difference, and the politics of solidarity*. New York: Routledge.

Kjellman, Ulrika (2014) How to picture race? The use of photography in the scientific practice of the Swedish State Institute for Race Biology. *Scandinavian Journal of History* 39(5): 580–611.

Kjellman, Ulrika och Eld, Christer (2019) The construction of whiteness in the work of the Swedish State Institute for Race Biology. Ewan, Kirkland (red) *Shades of whiteness*. Oxford: Brill Academic Publishers.

Kuokkanen, Rauna (2019) *Restructuring relations. Indigenous self-determination, governance, and gender*. New York: Oxford University Press.

Laskar, Pia (2017) Den finska rasen och görandet av svenskar. Hübinette, Tobias (red) *Ras och vithet. Svenska rasrelationer i går och idag*. Lund: Studentlitteratur.

Ledman, Ann-Lill (2012) *Att representera och representeras. Samiska kvinnor i svensk och samisk press 1966–2006*. Umeå: Umeå universitet.

Lipott, Sigrid (2015) The Tornedalian minority in Sweden. From assimilation to recognition. A 'forgotten' ethnic and linguistic minority, 1870–2000. *Immigrants & Minorities* 33(1): 1–22.

Lóftsdóttir, Kristín och Jensen, Lars (2016) Nordic exceptionalism and the Nordic 'others'. Lóftsdóttir, Kristín och Jensen, Lars (red) *Whiteness and postcolonialism in the Nordic region*. New York: Routledge.

Lugones, María (1992) On borderlands/La frontera. An interpretive essay. *Hypatia* 7(4): 31–37.

Marainen, Johannes (2007) Jag – en same i det svenska samhället. Eva Westergren och Hans Åhl (red) *Mer än ett språk. En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Mendoza, Breny (2015) Coloniality of gender and power. From postcoloniality to decoloniality. Disch, Lisa och Hawkesworth, Mary (red) *The Oxford handbook of feminist theory*. New York: Oxford University Press.

Merton, Robert King (1972) Insiders and outsiders. A chapter in the sociology of knowledge. *The American Journal of Sociology* 78(1): 9–47.

Moraña, Mabel, Dussel, Enrique och Jáuregui, Carlos (2008) *Coloniality at large. Latin America and the postcolonial debate*. Durham: Duke University Press.

Osanami Törngren, Sayaka, Ngeh, Jonathan (2018) Reversing the gaze. Methodological reflections from the perspective of racial- and ethnic-minority researchers. *Qualitative Research* 18(1): 3–18.

Persson, Curt (2018) "Då var jag som en fånge". *Statens övergrepp på tornedalingar och Meänkielitalande under 1800- och 1900-talet*. Övertorneå: Svenska Tornedalingars Riksförbund, Met Nuoret.

Pietikäinen Sari, Huss, Leena, Laihiala-Kankainen, Siirka, Aikio-Puoskari, Ulla, Lane, Pia (2010) Regulating multilingualism in the North Calotte. The case of Kven, Meänkieli and Sámi languages. *Acta Borealia* 27(1): 1–23.

- Poromaa Isling, Pär (2020a) Tornedalian teachers' and principals' in the Swedish education system. Exploring decolonial pockets in the aftermaths of 'Swedification'. *Nordic Journal of Comparative and International Education* 4(1): 84-101.
- Poromaa Isling, Pär (2020b) Young Tornedalians in education. The challenges of being national minority pupils in the Swedish school system. *Education in the North* 27(1): 92-109.
- Quijano, Anibal (2007) Coloniality and modernity/rationality. *Cultural Studies* 23(2-3): 168-178.
- Quijano, Anibal (2008) Coloniality of power, eurocentrism, and Latin America. Moraña, Mabel, Enrique, Dussel och Jáuregui, Carlos (red) *Coloniality at large. Latin America and the postcolonial debate*. Durham: Duke University Press.
- Quijano, Anibal (2013) Coloniality and modernity/rationality. Mignolo, Walter och Escobar, Arturo (red) *Globalization and the decolonial option*. London: Routledge.
- Ridanpää, Juha (2018) Why save a minority language? Meänkieli and rationales of language revitalization. *Fennia - International Journal of Geography* 196(2): 187-203.
- Smith, Linda Tuhiwai (2012) *Decolonizing methodologies. Research and indigenous peoples*. New York: Zed Books.
- Smith, Linda Tuhiwai, Tuck, Eve och Yang, Wayne (2019) Introduction. Smith, Linda Tuhiwai, Tuck, Eve och Yang, Wayne (red) *Indigenous and decolonizing studies in education. Mapping the long view*. New York: Routledge.
- Styres, Sandra (2019) Literacies of land. Decolonizing narratives, storying, and literature. Smith, Linda Tuhiwai, Tuck, Eve och Yang, Wayne (red) *Indigenous and decolonizing studies in education. Mapping the long view*. New York: Routledge.
- Tidholm, Po (2016) *Resten av Sverige*. Stockholm: Sveriges Television.
- Tlostanova, Madina, Thapar-Björkert, Suruchi, Knoblock, Ina (2019) Do we need decolonial feminism in Sweden? *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 27(4): 290-295.
- Walsh, Catherine och Mignolo, Walter (2018) Insurgency and decolonial prospect, praxis, and project. Mignolo, Walter och Walsh, Catherine (red) *On decoloniality. Concepts, analytics, praxis*. Durham: Duke University Press.
- Winsa, Birger (1997) Från ett Vi till ett Vi och Dom. Torne älv som kulturgräns. Winsa, Birger och Korhonen, Olavi (red) *Språkliga och kulturella gränser i Nordskandinavien. Två uppsatser. Kulturens frontlinjer*. Skrifter från Kulturgräns Norr 7: Umeå universitet.
- Winsa, Birger (1999) Language planning in Sweden. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 20 (4-5): 376-473.
- Wray, Matt (2006) *Not quite white. White trash and the boundaries of whiteness*. Durham and London: Duke University Press.

Nyckelord

Tornedalingar, nationell minoritet, meänkieli, dekoloniala praktiker, svensk kolonialism

Pär Poromaa Isling

Umeå universitet

Statsvetenskapliga institutionen

901 87 Umeå

E-post: par.poromaa-isling@umu.se

Britt-Inger Keisu

Umeå universitet

Sociologiska institutionen och Umeå centrum för genusstudier

901 87 Umeå

E-post: britt-ingger.keisu@umu.se